

MED EISENHOWERJEVIM OBISKOM V EVROPI

IZBRUHNIL JE NENADEN SPOR MED INDIJO IN KITAJSKO

Ogrožen je mir na Daljnem vzhodu - Kitajski nacionalizem sili Rusijo k poravnavi z zapadom

Medtem ko je predsednik Združenih držav te dni izmenjeval z voditelji zapadno-evropskih dežel misli o svojem skorajšnjem sestanku z Nikito Hruščevom in o sredstvih, kako naj bi se odstranile nevarnosti nove svetovne vojne, je izbruhnil obenem s komunističnim uporom v kraljevini Laosu oster spor tudi med največjima državama Azije: Mao-Tse-Tungovo rdečo Kitajsko in Nehrujevo Indijo.

Spopad je mednarodno javnost tembolj presenetil, ker je Nehru do nedavna stalno branil rdečo Kitajsko tudi pred Organizacijo združenih narodov, zavzemajoč se, da bi v tej najvišji svetovni organizaciji predstavljali kitajsko velesilo Mao Tse-Tung in ne Čang Kaj Sek. Nehru je že pred leti podpisal z vlado v Pekingju pogodbo o mirnem in prijateljskem »sožitju« ali koeksistenci, ki se je prav dobro obnesla.

Kaj je torej vzrok, da se je prejšnje odlično razmerje med Indijo in Kitajsko razdrlo? Povod je naslednji. Na severni meji, ki teče ob gorovju Himalaje, so Maovi vojaški oddelki vdrli na več mestih na ozemlje Indije ter zajeli in razorožili več edinic Nehrujeve vojske. Vsi pozivi, naj se umaknejo čez mejo so bili brezuspešni.

»BITI MORAMO NA VSE PRIPRAVLJENI«

Nehru je uradno protestiral v Pekingju, vendar ni v bistvu nič dosegel. Zato je zadevo predložil parlamentu v Delhiju. Vsak ponovni napad na indijski državi Butan in Sikim, je izjavil, bomo smatrali za napad na Indijo samo, ki bo branila njuno neodvisnost. »Biti moramo na vse pripravljene«. Obenem je ukazal, naj se pošljejo v obmejni deželi Butan in Sikim vojaška ojačenja. V Kalkutti, največjem pristanišču Indije, ki šteje 2 in pol milijona prebivalcev, so Nehrujevi pristaši priredili te dni hrupne ulične demonstracije proti Kitajcem.

Spor je potakem zelo resen in ne vemo, kako bo končal. Vse bi bilo seve zelo lahka zadeva, da se ni skvarilo prijateljstvo med Pekingom in Delhijem. Prijateljstvo so spodkopali dogodki v Tibetu, kjer se je prebivalstvo pred meseci uprlo z orožjem kitajskim komunistom.

Ker je Tibet samostojna država v sklopu Kitajske, je bila ondotna vstaja pravzaprav notranja kitajska zadeva, v katero bi se Indija ne smela mešati. In res se je Nehru čvrsto držal tega načela, dokler niso razmere postale močnejše od njegove volje. Tibet, ki se razteza na ogromni površini več kot 1 milijona kvadratnih kilometrov,

a šteje manj ko 4 milijone prebivalcev, je namreč globoko prežet z verskim mišljenjem in življenjem. Skoro večina moških sestoji iz menihov, živečih v budističnih samostanih. Takega primera ne najdemo nikjer drugje na svetu.

AMERIKA IN TIBET

Ze samo dejstvo, da je Tibet tako verna dežela, je moralo izzvati daljnosežno ideološko nasprotje s komunistično vlado v Pekingju. K temu se je pridružilo še to, da rdeča Kitajsko ni spoštovala samostojnosti te avtonomne zvezne države. V Tibet je poslala svojo vojsko in začela redko obljudeno deželo naseljevati z vse večjim številom Kitajcev. Načrt Pekingja je bil, da tudi v Tibetu razvije industrijo, ki naj daje kruha preobilnemu prebivalstvu iz Kitajske.

Isti pojav, kot ga opazujemo v drugih pokrajinah zvezne kitajske republike, na priliko v Sinkiangju, kjer ljudstvo tudi ni kitajskega, temveč mongolskega rodu, in kjer najnovejši kitajski priseljenci tvorijo ponekod že večino prebivalstva. V Tibetu je vzbujalo še poseben odpor, da so prišleki z vsemi sredstvi širili komunizem in prihaja-

li s tem v navzkrižje z življenjskimi nazori in običaji domačinov.

To so vzroki vstaje Tibetancev, ki jo je Mao zadušil v krvi. Padlo je okrog 70 tisoč ljudi, večina samostanov je bila porušena. Vladar Tibeta Dalaj Lama, ki je obenem poglavar ondotne budistične Cerkve, je zbežal s tisočeri pristaši v Indijo, išoč zaščite pri Nehruju. Odkrite pomoči sicer ni dobil, toda Nehru mu je vendar moral nuditi zatočišče, ker žive v Indiji sami milijonske množice vernih budistov, ki gledajo v Dalaj Lami nekakega boga na zemlji. Da ne odbije od sebe domačih budističnih množic, je Nehru moral dati Tibetancem zaklonišče, a se je s tem silovito zameril kitajskim komunistom.

Odstavljeni Dalaj Lama je zdaj sklenil predložiti zadevo svoje domovine Združenim narodom, a razprava je po obstoječih predpisih mogoča le, ako katera država članica namesto Tibeta to predlaga. Nehru je sicer odklonil, da bi Indija nastopila, ker noče povečati napetosti s Kitajsko. Zato so pa Združene države ravno med bivanjem Eisenhowerja v Evropi sklenile, da one sprožijo vprašanje Tibeta pred Združenimi narodi.

Kitajski imperializem

Primer Tibeta in Sinkiangja dokazuje med drugim, kako je povse napačno mišljenje, da je Kitajsko obljudena le od Kitajcev. Razen nad nekitajskima deželama Tibetom in Sinkiangom vladajo Mao in tovariši tudi nad tako imenovano Notranjo Mongolijo, ki je tudi silno prostrana pokrajina, a šteje komaj nekaj milijonov duš. Tu je spet Pekingju na razpolago ogromen prostor, na katerem nameravajo naseljevati preobilno prebivalstvo iz prave Kitajske, ne meneč se za voljo mongolskih domačinov. V Pekingju nikomur niti na pamet ne pade, da gre tem pravica odločati o usodi svoje domovine.

Sicer pa kitajski imperializem ni od danes. Kitajski cesarji so skozi dolga stoletja raztezali svojo oblast nad številnimi tujimi deželami in ljudstvi. Do polovice preteklega stoletja so bili več ali manj gospodarji tudi Zunanje Mongolije, ki se je osamosvojila s pomočjo Rusije in je zdaj v njenem območju. Kitajska oblast se je širila na danes neodvisne države Laos, Kambodžo, Burmo, Siam, Butan, Sikim, Nepal, Korejo itd. itd.

Največ ozemlja so pa kitajskim cesarjem odvzeli Rusi. Večina ljudi po svetu se namreč ne zaveda, da so nekoč Kitajci vladali

skoro nad vso Sibirijo, vzhodno od Bajkalskega jezera, da so bili v njihovi oblasti polotok Kamčatka in vse otočje Sahalina. Rusi so iztrgali imperializmu kitajskih cesarjev nad 4 milijone kvadratnih kilometrov ozemlja.

»IZVOLJENI NAROD«

Spomin na veliko preteklost domovine navdaja Kitajce še danes z velikim ponosom. Dasiravno so tam na oblasti komunisti, se smatrajo za nekak izvoljen in morda celo za prvi narod na svetu. Zavedajo se, da so že davno pred Kristusovim rojstvom imeli svojo državo z zelo razvito kulturo ter bogato književnost. Tedaj je večina danes gospodujočih zapadnih narodov tičala še v kulturni temi in divjaštvu.

Da so prišli ob nekdanjo veličino in oblast, navdaja Kitajce s sovraštvom in prezirom do vseh zapadnjakov in sploh belcev ter vobče do tujcev. To je deloma razumljivo, če pomislimo, kako so jih v 19. stoletju izkoriščali evropski imperialisti, vendar kitajska nacionalistična miselnost, podobna nemški v dobi Hitlerja, ki se kljub

RADIO TRST A

Nedelja, 6. septembra, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.30 Glasba po željah; 15.40 Slovenske zborovske skladbe; 17.00 Bartok: Divertimento za godala; 18.00 Koncert slovenskih solistov; 21.00 Pesniki in njih stvaritve: »Pesniki črne Afrike« (Franc Jeza); 22.10 Ukmar: Kvartet št. 1.

Ponedeljek, 7. septembra, ob: 13.30 Lahke melodije; 18.00 Antonio Vivaldi: Stirijski koncerti; 18.40 Slovenski vokalni oktet; 19.00 Radijska univerza — Tone Penko: Zanimivi plazilci in dvoživke tujih dežel; »Ujedavka«; 20.00 Sportna tribuna; 20.30 Lodovico Rocca: »Monte Ivnor«, opera v 3 dej.; orkester in zbor Italijanske Radiotelevizije iz Milana. Približno ob 21.05: Opera, avtor in njegova doba. Približno ob 21.50: Mala literarna oddaja.

Torek, 8. septembra, ob: 18.00 Z začarane police — Zora Kafol: »Slepa sestra in dvanajst bratcev«; 18.10 Simfonični koncert orkestra beneškega gledališča »La Fenice« — Osteric: Klasna ouvertura, Kelenen: Koncertna improvizacija za godala, Gotovac: Simfonično kolo, Slavenski: Balkanophonia; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 21.00 Zgodovina odkrivanja sveta — III. del: Azija — »Marco Polo pri velikem kanu« (M. Javornik); 22.00 »XX. Mednarodni filmski festival v Benetkah« (M. Pavlin); 22.15 Jugoslovanski skladatelji — Marjan Lipovšek.

Sreda, 9. septembra, ob: 18.00 Dvorak: Koncert za violino in orkester v a-molu; 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. Milan Starc); 21.00 »Mercadet«, igra v 3 dej. (Honoré de Balzac - Franc Sturm); igrajo člani RO.

Četrtek, 10. septembra, ob: 18.40 Vokalni kvintet »Zarja«; 19.00 Radijska univerza — Boris Mihalič: Iz zgodovine pomorstva: »Rusko-japonska vojna na morju«; 21.00 Obletnica tedna — Anton Mlinar: »September 1939 — Druga svetovna vojna se širi po Evropi«; 21.20 Simfonični koncert orkestra Tržaške filharmonije — Rossini: Italijanka v Alžiru, simfonija, Viozzi: Dittirambo, Brahms: Četrta simfonija v e-molu, op. 98. Približno ob 21.40: Iz sodobne književnosti: »Pregled sodobne južnoameriške književnosti« (Ruda Jurčec).

Petek, 11. septembra, ob: 19.00 Iz planinskega dnevnika Rafka Dolharja: »Triglava«; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika: »Boj Nizozemcev z morjem« (Boris Mihalič); 22.15 Koncert baritonista Andreja Struklja, pri klavirju Claudio Gherbitz; na sporedu so samospeli Odaka in Brittena.

Sobota, 12. septembra, ob: 15.00 Haendel: Suita v d-molu, št. 10; 16.00 Novelist tedna: Ivan Kozarac in njegova novela »Gospodična od zelenega drevesa«; 18.00 Oddaja za najmlajše: »Psiček Pikec«, zgodba (Zdravko Ocvirk), igra člani RO; 19.00 Ko študent na rajžo gre (Drago Štoka); 20.30 Teden v Italiji; 20.40 Slovenski zbori; 21.00 »Mesto ponoči, II. del — Predstava se nadaljuje«; radijska zgodba (Ezio D'Errico - France Zupan); igrajo člani RO; 22.00 Skladbe Franza Liszta.

TEDENSKI KOLEDARČEK

- 6. septembra, **nedelja**: Angelska nedelja
- 7. septembra, **ponedeljek**: Marko
- 8. septembra, **torek**: Rojstvo Device Marije
- 9. septembra, **sreda**: Peter
- 10. septembra, **četrtek**: Nikolaj
- 11. septembra, **petek**: Emilijan
- 12. septembra, **sobota**: Ime Marijino

MESTROVIĆ OBISKAL TITA IN STEPINCA

Slavni hrvatski kipar Ivan Meštrović, eden največjih umetnikov našega časa, ki živi že 17 let v prostovoljnem izgnanstvu v Ameriki, je obiskal Jugoslavijo, kjer je bil sprejet od maršala Tita. Videl je tudi kardinala Stepinca, pri katerem se je zadržal z ženo 4 ure. Pred odhodom je Meštrović izjavil, da namerava zaključiti večer življenja v domovini.

Izbruhnili je nenaden spor med Indijo in Kitajsko

(Nadaljevanje s 1. strani)

komunizmu čedalje bolj očituje, predstavlja resno nevarnost za mirno sožitje med narodi na svetu. Danes še ne, ker je Kitajska gospodarsko šibka in zaostala, prav gotovo pa v bodočnosti, ko bo hotela poravnati svoje račune tudi z Rusi, ki so ji odvzeli 4 milijone kvadratnih kilometrov ozemlja.

KAJ HOCE MAO-TSE-TUNG

Trenutno voditelji rdeče Kitajske dobro vedo, kakšen je dejanski položaj njihove države. S svojimi prenatrženimi poskusi v gospodarstvu, zlasti z vojaško organiziranimi tako zvanimi »ljudskimi komunami«, ki jih Moskva ne odobrava, so življenjske razmere v deželi samo poslabšali. Kitajska je danes v svetu osamljena. Odvisna je popolnoma od pomoči Moskve tako v gospodarstvu kot v zunanji politiki.

Kakšen smisel in cilj naj ima potakem, da Mao podpira komunistično vstajo v Lao-

su in pošilja čez mejo Indije svoje vojaške edinice? Prav gotovo samo iz taktičnih potreb. Jezi ga, da Kitajska ni pripuščena v Organizacijo združenih narodov, da se bosta sestala Hruščev in Eisenhower in pozneje zastopniki vseh velesil ter sklepali o ureditvi sveta brez sodelovanja rdeče Kitajske. Mao hoče dokazati, kako je tako ravnanje napačno in nevarno: dogodki v Laosu in ob meji Indije naj nazorno izpričajo, da sta mir in ravnotežje v svetu odvisna tudi od Kitajske, ki ju lahko vsak čas razdere, ako le hoče.

To naj bi sklonilo ostale države, da končno priznajo kitajski velesili pravice, ki ji gredo. Utegne se pa zgoditi, da se bo Mao s svojo napadalnostjo, zlasti pa zaradi vse očitnejših imperialističnih načrtov, za bodočnost v svetu popolnoma osamil ter nehote dosegel le to, da se bosta Rusija in zapadni svet resnično pomirila in sporazumela.

Predsednik Eisenhower v Parizu

Po razgovorih, ki jih je imel v Bonnu in Londonu, je predsednik Združenih držav prispel v Pariz, kjer je bil sprejet z zares vladarskimi častmi, in takoj pričel posvetovanja z De Gaulleom, od katerih je v prvi vrsti odvisen uspeh njegovega potovanja po Evropi.

Kaj je Eisenhower opravil v pogajanjih z Adenauerjem in Macmillanom, je seve nepoznano, zakaj nespametno bi bilo razkladati pred vso javnostjo, kakšne prijeme in razloge bo uporabljal predsednik Amerike na sestanku s Hruščevom.

Eno pa se zdi, da je gotovo: da sta ravno tako Adenauer kot Macmillan priporočala Eisenhowerju, naj skuša, kolikor je le mogoče, De Gaulleu pomagati, češ da je on še edini mož v Franciji, ki lahko uredi vprašanje Alžirije ter tako prepreči, da bi skrajni nacionalisti s pomočjo vojske odtrgali Francijo od zapadne skupnosti ter s tem nehote prispevali k največji politični poravnosti zmagi svetovnega komunizma.

Ali je poravnava mogoča?

Eisenhower je gotovo pobudo Angležev in Nemcev sprejel, toda kako naj jo ure-

sniči? Da bi Francoze v boju proti Alžircem brezpogojno podprl, kot je zahteval Debré, je seve nemogoče. Saj bi Amerika s tem le odbila od sebe in zapada vse narode Afrike in Azije, kar bi bilo spet samo v korist Kremlju. Nemogoče je tudi glasovati pred Združenimi narodi, kjer bodo v kratkem obravnavali vprašanje Alžirije, proti ondotnemu narodnoosvobodilnemu gibanju ter odobriti francosko kolonialno gospodarstvo.

Mnogi menijo, da iščejo zapadnjaki naslednji izhod: De Gaulle bo že zdaj zagotovil Alžiriji široko samovlado, katera naj se uresniči v sporazumu z domačini, zato bodo Združeni narodi razpravo o Alžiriji odložili na prihodnje zasedanje. De Gaulleu bo skratka dano še eno leto časa, da uredi homatije v Alžiriji.

Ali se bo načrt posrečil, ni znano, kakor so sploh vsa pariška pogajanja ovita v tajnost. Občinstvo je poučeno le o zunanjih dogodkih, tako o tem, kako je Eisenhower spal prvo noč v francoskem zunanjem ministrstvu, kjer je imel na razpolago 10 sob, 6 dvoran in jedilnico in kamor so za to noč prinesli dragocene slike iz muzeja. Vendar to so zunanosti brez političnega pomena.

Kdo bo spremljal Hruščeva

V družbi Nikite Hruščeva pojdejo v Ameriko njegova žena Nadežda, ki govori dobro angleški, sin inženir, dve hčerki in zet, zunanji minister Gromiko ter okrog 100 uradnikov, strokovnjakov in časnikarjev. Spremlstvo je tako številno, kot bi šel na pot orientalski vladar s svojim dvorom.

Amerikanci so silno radovedni si ogledati od blizu mogočnega, o katerem so že toliko brali. To se vidi že po tem, da so doslej nešteta društva povabila Nikito, naj jih obiše, pri njih povečerja ter jih nagovorijo. Če bi hotel Nikita pojediti vse obede, ki mu jih nudijo, bi moral ostati v Ameriki celo leto.

SMRT UGLEDNE SLOVENKE

Na Južnem Tirolskem, kamor je bila pred kratkim odšla na kratek oddih in zdravljenje, je prejšnji teden iznenada za vedno zapustila ta svet gospa Olga Vatovec iz Trsta. Bilo ji je 70 let. Pokojnica je bila vdova po pokojnem znanem tržaškem trgovcu Ivanu Panjeku in je izhajala iz ugledne družine Vatovec, lastnice enega najstarejših slovenskih podjetij v Trstu.

Kljub slabemu zdravju je zlasti po moževi smrti z večšo roko vodila podjetje ter vselej rada priskočila na pomoč vsakomur, ki je bil potreben. Naj ugledni in narodno zavedni Slovenki sveti večna luč.

Družini in ostalim sorodnikom izreka uredništvo Novega lista globoko občuteno sožalje.

Italijanske šole v Istri

Po zadnjih podatkih bo v prihodnjem šolskem letu obiskovalo italijanske osnovne in srednje šole v Istri 2.100 učencev. Porazdeljeni so na 35 šol, med katerimi je pet gimnazij. Letos bo vrh tega odprta italijanska srednja trgovska šola v Piranu. Tržaški poslanec Bologna zahteva, naj zunanji minister Pella doseže od Beograda, da bi na teh šolah smele poučevati tudi učne moči — iz Italije.

Se popolnoma strinjamo, kakor tudi odobravamo, naj ima italijanska manjšina šole v materinščini povsod, kjer prebiva, torej tudi v krajih Jugoslavije, ki niso zapopadani v londonskem sporazumu iz l. 1924. Krivično je namreč delati razlike med samimi Italijani: deliti jih na polnopravne, zaščitenne z londonsko pogodbo, in na ostale, manjvredne. Vsi so člani **enega** narodnega občestva in zato jim po morali, ki stoji nad pogodbami, gredo **iste** pravice.

Ugodna prilika

Edino, kar zahtevamo, je, da morajo enaka načela veljati tudi za Slovence pod Italijo. Enakost glede učnih moči, enakost glede šol na vsem ozemlju, kjer prebiva naša manjšina. Odstraniti je treba sleherno razlikovanje med tržaškimi, goriškimi in beneškimi ter kanalskimi Slovenci, ker so vsi enakovredni člani istega naroda.

LE V SOBOTO IN NEDELJO

Sodnija v Pretorii, glavnem mestu Južnoafriške Unije, je prišla na zelo pametno misel. Ker so ugotovili, da pijani vozači, zločinski pobalini in podobni ljudje po prestani kazni ne menjajo starih navad, so sklenili držati take obsojence pod ključem samo ob sobotah in nedeljah, ko bi se najraje zabavali. V ječi morajo lupiti krompir in pometati. To se ponavlja toliko tednov, dokler niso odsedeli vse kazni. Če si bil obsojen recimo na 6 mesecev, traja lupljenje krompirja dolga leta. Ta kazen je že markaterega srboriteža ukrotila.

Tujski promet v Jugoslaviji

Ob glavnih cestah pričnejo v kratkem graditi 23 tako imenovanih motelov, to je poslopij s sobami in restavracijo za potnike ter s posebnim prostorom za vozila. Za ta dela je nakazanih okrog 650 milijonov dinarjev. V Sloveniji bodo takšna poslopja sezidali blizu Novega mesta, pri Postojni ter v Kranjski gori. Največ pa jih bo zgrajenih ob Jadranski cesti.

V glavnih turističnih krajih bodo obnem sezidali 17 novih restavracij, za katere je določenih 438 milijonov dinarjev. Ena bo tudi v Postojni.

MALI OGLAS

Ibn Saud, silno bogati in radodarni kralj Arabije, išče za jesenske mesece krojača, da bi izdelal obleke zanj in vso vladarsko družino. Plača znaša en milijon lir na mesec. Pogoji so naslednji: krojač ne sme biti židovskega rodu, ves čas bivanja v Arabiji ne bo smel ne kaditi ne piti ne plesati ne peti in ne kartati. Tak oglas objavlja angleški obzornik »Krojač in igla«. Krojači, ki hočete lepo zaslužiti, zglasite se!

Če bi poslanec Bologna branil v parlamentu in pri vladi enaka krščanska načela za ureditev manjšinskega šolstva v **obeh sosednih državah**, bi mu bili obe manjšini zelo hvaležni. Za Italijane v Jugoslaviji je, kot vidimo, svoje že storil, za tukajšnje Slovence se mu pa nudi edinstvena prilika ravno zdaj, ko pripravlja Rim zakonitev slovenskega šolstva. Gospod Bologna ne bo imel le prilike, temveč naravnost **dolžnost**, da kot poslanec zavzame jasno stališče do zakona o slovenskem šolstvu.

Tu se bo izkazalo, ali zagovarja pouk v materinem jeziku tudi za beneške in kanalske Slovence ali ne! Če se bo za to zavzel, ga bomo pohvalili, da je napreden in resnično krščanski politik, sicer pa, da je krivičen nacionalist, ki se strinja s cepitvijo tukajšnjega slovenskega ljudstva v enakopravne in manjvredne dele, kar seve za Italijane v Jugoslaviji odločno zavrača in odklanja.

V tem primeru bomo, razume se, tudi prisiljeni, označevati še nadalje tiste slovenske politike, ki so svetovali našim ljudem, naj oddajo glasove g. Bologni, za škodljivce lastnega naroda, katerim gre po pravici najgloblji prezir in zaničevanje vseh poštenih in značajnih Slovencev katerega koli svetovnega naziranja.

SLOVENSKA TRGOVINSKA MORNARICA

»Splošna plovba« v Kopru, prvo pomorsko slovensko podjetje, je z nabavo zadnjih parnikov povišalo svoje ladjeve na 100 tisoč ton nosilnosti. To sicer ni še zelo mnogo, a je znak, da se Slovenci čedalje bolj uveljavljajo tudi v pomorstvu, kjer se bodo kot marljiv in podjeten narod sčasoma prav gotovo krepko uveljavili.

MEHANIZIRANE SOLE

S prihodnjim letom bodo na nekaterih šolah v New Yorku vpeljali zlasti za pouk matematike namesto učiteljev — elektronske stroje. Vsak učenec bo imel na klopi pravo, veliko kot knjigo, pritisnil bo na rdeč gumb in zaslišal učno uro. Na beli plošči bo tudi **videl** razlago kot na tabli. Zadnjih 10 minut mu bo stroj stavil vprašanja iz predelane tvarine, na katera bo moral dijak odgovarjati. Priprava je tako dovršena, da opozori dijaka tudi na napake. Razlika je le ta, da se učenec učitelja boji, stroja pa prav nič.

Rusija in De Gaullova bomba

Pisali smo, kako je Amerika te dni objavila, da bo opustila do konca tega leta sleherne atomske poskuse, pričakojoč, da bo dotlej sklenjen z Rusijo sporazum o **splošni prepovedi** jedrskih razstreljevanj. Moskva je koj zatem uradno izjavila, da se pridružuje Združenim državam: Vse dotlej, dokler ne bodo zapadne države začele z novimi poskusi, bo tudi Rusija mirovala.

Istočasno je Kremelj protestiral zoper De Gaullovo namero, da razstrelji v kratkem svojo bombo v puščavi Sahari. Če bi jo navzlic temu razpočil, ni izključeno, da bi Rusija svoje poskuse obnovila, kajti v njeni uradni izjavi je rečeno, da se poskusom odpove le toliko časa kolikor »zapadne države«, med katere spada tudi — Francija.

Vsa odgovornost bi torej padla na De Gaullova, ki pa bo dobro premislil, preden se zameri s svojo bombo zapadnemu in vzhodnemu svetu. To je gotovo tudi predmet razgovorov z Eisenhowerjem, ki je prispel v Pariz.

SKRB ZA LJUBO ZDRAVJE

Francozi so eden redkih narodov, ki zelo skrbi za svoje zdravje. Vsak Parižan potroši na leto po 20.000 frankov za zdravnike in zdravila. Vsi prebivalci Francije pa skupaj kar 577 milijard. Od te vsote odpade levji delež na lekarne, ki naberejo letno 280 milijard za zdravila. Zobni zdravniki pa zaslužijo 117 milijard. Ti zneski so naravnost bajni v primeri z našimi razmerami.

Žlahtna slovenska kaplja

Prejšnji teden so v Ljubljani odprli 5. mednarodni vinski sejem, pri katerem je sodelovalo 81 jugoslovanskih in 68 tujih proizvajalcev. Komisija je ocenila nič manj kot 524 najrazličnejših vin ter razdelila 146 zlatih, 329 srebrnih in 29 bronastih kolajn. Od teh so jugoslovanska vina prejela 76 zlatih, 191 srebrnih in 27 bronastih; od ostalih dežel so se najbolje izkazale Avstralija, Nemčija ter Ciper.

Dobro so se odrezala zlasti slovenska vina, ki so dobila kar 48 zlatih kolajn. Največ točk je dobil Laški rizling iz okolice Ljutomera.

Istočasno je bila letos v Ljubljani prvič razstava vinske embalaže (zunanje opreme), ki se je je udeležilo 14 držav s 97 vzorci.

Kapital italijanskih velebank

V Italiji so 4 orjaške banke, in sicer Banca Nazionale del Lavoro, Banca Commerciale Italiana, Credito Italiano in Banco di Roma. Nobena teh ne pripada zasebnim kapitalistom, marveč državi. Gospodar Banke Nazionale del Lavoro je zakladno ministrstvo, ostale 3 pa spadajo v območje I.R.I.

Vse 4 banke imajo zelo malo lastnih sredstev, to je delniškega kapitala in rezerv, kar ni v nobenem soglasju z ogromnimi vsotami, ki jih upravljajo in ki so jih dobili od vložnikov kot hranilne vloge ali kot vloge na tekoči račun. Lastna sredstva predstavljajo trenutno komaj 1% vseh vlog, kar je

gospodarsko nezdravo. Zato so sklenili zvišati delniško glavnico pri Banki Nazionale del Lavoro od 1150 milijonov na 20 milijard lir in 13 milijard rezerv. Potrebna sredstva je dalo zakladno ministrstvo. Pri ostalih treh velebankah je I.R.I. vplačala nov delniški kapital, tako da bo znašal pri Banki Commerciale Italiana 20 milijard, (dosedaj 2450 milijonov); pri Credito Italiano znaša sedaj 1750 milijonov in bo povišan na 15 milijard, pri Banco di Roma pa bo poskočil od 1 milijarde na 12,5 milijard. Po teh poviških delniških glavnici bodo lastna sredstva predstavljala 4% vseh ostalih.

Tržaškega

Odličen uspeh slovenskih dijakinj

V prostorih pokritega bazena v Trstu so v torek v prisotnosti župana Franzila in drugih oblastnikov ter kulturnih delavcev slovesno odprli razstavo slik in risb športne vsebine, ki so jih na pobudo Italijanskega športnega združenja (CONI) izdelali tržaški srednješolci. S temi izdelki so se dijaki ob enem udeležili natečaja, ki ga je v okviru »Olimpijskega dne 1959« razpisalo prej navedeno združenje.

Slike in risbe razstavlja 265 srednješolcev. Izmed dijakinj, starih nad 15 let, so vse tri prve nagrade odnesle Vera Žerjal, Majda Pertot in Lidija Ferfolja, ki obiskujejo slovensko učiteljsko v Trstu. V tej skupini pa sta dijakinji z našega učiteljskega Gabrijela Orel in Dorina Terčič bili pohvaljeni. Izmed vseh 265 predloženih del je komisija proglasila za najboljše »Telovadnico«, ki jo je izgotovila že omenjena Vera Žerjal.

Našim dekletom za odlični uspeh pristočno čestitamo. Vse priznanje ob enem zasluži tudi njihov profesor in priznani slovenski tržaški slikar Avgust Černigoj.

Milje: OBCINA ZAHTEVA TAKOJSNJE UKREPE

V ponedeljek je v Miljah izredna seja občinskega sveta razpravljala o hudi krizi ladjedelniške industrije, ki je steber tamkajšnjega gospodarstva. V imenu Odbora za zaščito miljskega gospodarstva je socialistični svetovalec Robba predložil resolucijo, ki vsebuje naslednje zahteve: vodstvo ladjedelnice Felszegy naj ne odpušča delavcev, ker je dovolj dela in ker je generalni komisar Palamara obljubil nova naročila za skupno vsoto 80 do 100 milijonov lir; ojačijo naj se ob enem pomorske zveze med Trstom in Istro, tako da bo ladjedelnica Felszegy lahko gradila vsaj dve novi ladji; ladjedelnici sv. Roka, ki je pred kratkim prešla v sklop Tržaškega arzenala, naj IRI (Zavod za industrijsko obnovo) zagotovi dovolj novih naročil, kar je treba narediti tudi za vse ostale ladjedelnice na Tržaškem; prefektura naj ne zmanjša občinskega proračuna ter naj ne dviga občinskih davkov.

Resolucija na koncu poziva tržaški mestni svet, naj skupno z miljskim skliče zbo-

rovanje predstavnikov vseh občin na Tržaškem, da se sestavi posebno odposlanstvo, ki naj vladi v Rimu obrazloži hudo gospodarsko stisko vsega našega ozemlja. Za resolucijo so glasovali svetovalci vseh političnih strank.

NADZORNISTVO JAVNIH DEL

Na torkovi seji ministrskega sveta je bil odobren zakonski osnutek, po katerem se za deželo Furlanijo-Julijsko krajino ustanovi nadzorništvo javnih del, ki je nekakšen samostojen oddelek ministrstva za javna dela, za katera skrbi z denarnimi sredstvi država. Doslej je na Tržaškem to nalogo opravljal tehnični urad (Genio civile), ki je bil odvisen od generalnega komisariata, v videmski in goriški pokrajini pa tamkajšnja tehnična urada. Novi ustanovi, ki bo imela sedež v Trstu, bo odslej podrejena tudi uprava državnih cest (ANAS).

Brišički:

BODO ODPRLI SOLO?

Na zadnjem zasedanju italijansko-jugoslovenskega odbora za zaščito manjšin so razpravljali, kot znano, tudi o ustanovitvi osnovne šole v naši vasi. Tedaj je bilo obljubljen, da se bo šola odprla. Zdaj smo že tik pred začetkom pouka, a o njej nihče ničesar ne ve. Prav bi bilo, če bi se zavažno zadevo pozanimala občina ter v kratkem sporočila staršem, ali je kaj upanja, da ne bo otrokom letos treba hoditi k pouku na oddaljene Opčine.

Nabrežina:

PRERANA SMRT

V sredo prejšnjega tedna je v bližini Zageba, kjer se je nahajal po službenih dolžnostih, kruta usoda pretrgala nit življenja 34-letnemu domačinu Josipu Kukanji. Postal je žrtev hude prometne nesreče, medtem ko se je s svojim avtom peljal proti hrvaški prestolnici.

Pokojnika, ki izhaja iz ugledne narodno zavedne družine, smo pokopali v nedeljo. Njegove zadnje poti se je udeležilo lepo število vaščanov ter pokojnikovih prijateljev in znancev. Naj mu bo lahka domača zemlja. Hudo užaloščen vdovi, sinčku ter vsem sorodnikom izrekamo globoko občuteno sožalje.

Prosek:

SMRT MLADEGA MOZA

Prejšnji teden smo položili k večnemu počitku na proseškem pokopališču 37-letnega domačina Alojza Veršo. Se pred nekaj meseci je pokojnik pridno delal pri zadrugi na tukajšnji železniški postaji, ko ga je iznenada zgrabila neozdravljiva bolezen ter ga kljub prizadevanju zdravnikov spravila v grob.

Naj v miru počiva. Družini in sorodnikom naj gre naše globoko sožalje.

SMRT PRIDNE GOSPODINJE

Prejšnji teden smo ob veliki udeležbi vaščanov in prebivalcev bližnje okolice spremlili k večnemu počitku na mavhinsko pokopališče 65-letno domačinko Marijo Legiša. Pokojnica je bila lastnica edine gostilne v vasi, pridna gospodinja ter zavedna Slovenka. Naj mirno počiva v domači drugi. Sorodnikom izrekamo globoko občuteno sožalje.

Beneška Slovenija -

ŠLENART

Pred kratkim je prišla v Skrutovo komisija, ki je pregledala in premerila ovinek ceste sredi vasi, kjer je pot najbolj tesna. Ko bodo uredili ta del ceste, bo odstranjena nevarnost za prometne nesreče.

Dokončali so asfaltiranje ceste iz Gorenje Mjerse v Zamir, v kratkem pa položijo tudi asfalt na cesto iz Kozice v Hlodič.

Vsa ta javna dela bodo gotovo poživila razvoj tujskega prometa v našem okolišu in z njim si bo vsaj nekoliko opomoglo naše gospodarstvo.

IZ REZIJE

Pred več tedni so videmski časopisi z debelimi naslovi razbojnali v svet novico, da so slovesno otvorili novo cesto iz Stolbice v Korita. Ta vas se nahaja na južnozahodnem pobočju Kanina in je zelo oddaljena od županstva. Zgradnja ceste je močno razveselila prebivalstvo Korit, kajti doslej prave poti sploh ni imelo. Ljudje so morali hoditi le po kozjih stezah in prenašati težka bremena na hrbtih. Najhuje pa je bilo, če je kdo zbolel. Bolnika so morali prenesti najprej do Stolbice, ki je od Korit oddaljena dve dobri uri peš hoje, in šele od tu so ga lahko odpeljali v kako bolnico ali do zdravnika v Ravenci.

Od otvoritve nista še pretekla dva tedna, a cesta je že v takem stanju, da po njej ni mogoče voziti. Pogosta deževja in neurja so jo tako razrila, da je danes podobna izsušenemu hudourniku. Neurja so v naši dolini običajen pojav, kar bi morali graditelji ceste vedeti in upoštevati. Danes so ljudje iz Korit tam, kjer so bili. Spet životarijo, kot se za ljudi ne spodobi, in za popravo ceste se nihče ne briga. V naši dolini je mnogo brezposelnih in prav bi bilo, da bi kakšen izmed njih prišel do dela na domačih tleh.

Če bi Korita imela dobro kolovozno pot, bi se v njej razvil tudi tujski promet, ker od tu vodi najkrajša pot na Kanin. Občina mora upoštevati tudi to važno okolnost in cesto nemudoma popraviti, ker bodo drugače stroški za njeno ureditev tako narasli, da jih ne bo mogla več kriti in bo zopet treba dolgo čakati na državno pomoč.

Dne 27. avgusta je v Moso-Pusteria nenadoma preminila naša predraga

Olga Vatovec, vdova Panjek

V imenu vseh sorodnikov sporočajo žalostno vest posinovljenca Dušana in Albin, sestri Valerija z možem Karlom Furlanom in Ana, vdova Lempfert ter svak Josip Panjek.

Nepozabno pokojnico smo pokopali dne 29. avgusta v družinsko grobnico v Trstu.

Istočasno se globoko ganjeni še posebej zahvaljujemo prijateljem in znancem, ki so se tako mnogoštevilno udeležili pogreba, darovali cvetje ali se na kakršenkoli način oddolžili spominu predrage pokolnice.

Zalujoče družine: Vatovec, Panjek, Furlan in Lempfert

GORISKI POKRAJINSKI ODBOR

Prejšnji torek se je sestal goriški pokrajinski odbor. Najprej je sklenil predložiti ministrstvu za javna dela prvi načrt za poslopje tehnične industrijske šole, za katero bodo za sedaj potrošili 200 milijonov lir. Za izvedbo dokončnega načrta pa je potrebnih nadaljnjih 200 milijonov, ki jih bo, kot upajo, tudi prispevala država. Poslopje bo zgrajeno v ul. Duca d'Aosta.

Ko je odbor rešil še druge upravne zadeve, kot so popravila na poslopju kvesture, zadnja dela v novi tehnično-trgovski šoli v ulici Diaz, v gluhonemnici in umobolnici, je med ostalim odobril prispevke za nezakonske otroke.

Nadalje je odbor sklenil izplačati lastnikom nekaterih lovišč, ki so lani vzredili največ divjačine, nagrade, katere je nakazalo ministrstvo za kmetijstvo. Nagrade so dobila občinska lovišča v Trziču, Gradiški in Versi ter zasebna lovišča dr. Cosola in Satsa v Krminu.

Kanalška dolina**IZ GRMEKA**

Sredi julija je bila seja občinskega sveta. Najprej je odobril obračun za leto 1958 ter asfaltiranje ceste od Kozice do Hlodiča. Župan Pavletič je na koncu prebral pismo družinskih poglavarjev iz Peternela, ki so se izrekli za odcepitev od dreške občine ter zaprosili, da jih vključijo v občino Grmek.

Prebivalci Peternela izjavljajo, da njihova vas zemljepisno teži k občini Grmek, s katero bi se radi spojili zlasti iz gospodarskih vzrokov. Vsi naši občinski možje so odobrili odločitev prebivalcev iz Peternela, toda o njihovi prošnji mora sklepati še občinski svet iz Dreke. Zdi se pa, da bo Dreka odcepitev odbila.

S SV. VIŠARIJ

Predpreteklo nedeljo sem spet imel priložnost obiskati prijazno svetovišarsko svetišče. Vreme je bilo naklonjeno in kar vesel sem bil, ko sem občudoval prelepo naravo ter naše ponosne gorske velikane.

A obenem mi je bilo hudo pri srcu, ko sem okoli svetišča opazil razne pomanjkljivosti in nemarnosti. Ze cesta v neposredni bližini cerkve je v tako žalostnem stanju, da je njena poprava zares nujna. Jezil sem se zlasti nad zanikrnostjo oblastev, ki bi morala poskrbeti za primerno vzdrževanje romarske ceste. Saj se je bodo pravi romarji posluževali tudi tedaj, ko bo do svetovišarskega vrha vozila toliko napovedovana vzpenjača. Zdaj zopet obljublajo, da bo to napravo kmalu pregledala posebna komisija in zatem izdala dovoljenje za obratovanje. Zelo slab vtis mi je napravila tudi prehudo zanemarjena notranjost svetovišarske cerkve, kar prav žali človeka, ki ljubi lepoto. In vendar bi bilo mogoče z neprevelikimi stroški notranjost toliko izboljšati, da bi se romarji v njej dobro počutili.

Se posebno bi radi cerkveni upravi svetovišarskega svetišča položili na srce skrb za čistost v cerkvi in izven nje. Zato je treba čimprej odstraniti današnja nedostojna stranišča in zgraditi nova. Prihodnjič pa bomo omenili še eno, in sicer najvažnejšo hibo svetišča na Sv. Višarjah.

Končno je odbornik dr. Chientaroli sodelavce obvestil, da je bila na dražbi odana gradnja nove dvorane za seje pokrajinskega sveta ter da bodo obenem prenovili več pokrajinskih uradov. Za ta dela bodo potrošili 50 milijonov.

ŠE O KRIZI V TRZIŠKIH LADJEDELNICAH

Poslanec Martina je prejšnji teden obvestil goriško trgovinsko zbornico, da je od predsednika Segnija in ministra za državne zadeve Ferrarija Agradija dobil zagotovilo, da se bosta osebno zanimala za položaj v tržiških ladjedelnih. Segni je obljubil, da bo sprejel v Rimu odposlanstvo z Goriškega in z njim proučil vso zadevo. Sestanek bo ta mesec, vendar dan ni še določen, ker se vlada zdaj bavi z mednarodnim političnim položajem.

Nevladne stranke so medtem bile sklenile povabiti delavce, naj proglašajo prejšnji teden dveurno stavko, ki naj bi bila izraz protesta vseh gospodarskih slojev v pokrajini.

Stavke pa doslej ni bilo, ker jo je odločno odklonil občinski odbor v Trziču. Po njegovem bi bila stavka v trenutku, ko se pripravlja sestanek s predsednikom vlade in raznimi ministri, neprimerna in škodljiva.

Z VRHA

V soboto sta si obljubila večno zvestobo Ciril Černic, sedmi in najmlajši sin znane in ugledne Karlove družine, in domačinka Vida Juren. Bila je zares lepa in slovesna poroka, ker je bila izraz prisrčne družinske skupnosti.

Vaščani želimo novoporočencema prav srečno skupno življenje, ki naj bo polno božjega blagoslova. Voščilom se pridružuje tudi uredništvo Novega lista.

IZLET NA LOKVE

Ribijev avtobus bo tudi to nedeljo opravil dve vožnji na Lokve. Avtobusa odpeljeta izletnike ob 8. in 14. uri izpred goriške postaje v ulici IX. avgusta, vračata se pa v Gorico ob 12. in 18.30. Vozne listke dobite lahko tudi pri agenciji Appiani.

SOLKANSKO POLJE

V sredo, 27. avgusta, smo spremili k večnemu počitku našega soseda 54-letnega Franca Komela. Pogreba na pevmsko pokopališče se je udeležilo precejšnje število prijateljev in znancev. Komel je bil dober družinski oče. Bolehal je že dalj časa. Nekaj pred smrtjo si je zaželel umreti na ljubljenskem Solkanskem polju. Ženi in obema hčerkama izražamo naše sožalje.

SMRT V BREGINJU

V preteklem tednu so ob veliki udeležbi zagrebli na breginjskem pokopališču telesne ostanke najstarejšega farana Andreja Tonklija. Preživel je 92 let.

Pokojniku naj bo dobri Stvarnik bogat plačnik, njegovima sinovoma, duhovniku in pesniku Štefanu, ki deluje danes v ZDA, in Tonetu, ki je uradnik v Jugoslaviji, ter ostalim sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

Iz Goriške**Z OSLAVJA**

Oslavci smo bili zelo zadovoljni, ko je po več ko enem mesecu presledka zopet začel voziti skozi naše naselje Ribijev avtobus. A naše veselje je kmalu popolnoma zamrlo, ko nas je hudo prizadela vsekakor pretirano visoka voznina. Saj nas sedaj stane vsaka vožnja v Gorico in nazaj po 70 lir. Po pravici povemo, da kaj takega od Ribijevega podjetja nismo pričakovali. Zato pričakujemo, da bo podjetje ceno primerno znižalo in tudi ponovno uvedlo povratne listke. Tudi s številom voženj nismo zadovoljni, zato upamo, da bo podjetje uvedlo vsaj ob začetku novega šolskega leta vožnjo, ki se je bodo lahko posluževali naši dijaki ter učenci otroškega vrtca v Pevmi.

Vse naše gospodinje pa želijo, da bi se iz Gorice vračal avtobus ob 9. in ne ob 10.

IZ ŠTEVERJANA

Predpreteklo nedeljo zjutraj je umrla naša najstarejša faranka Katarina Gabrovec. Bilo ji je 95 let. Rodila se je v Podsobotinu leta 1864, k nam se je prisožila pred 70 leti. V življenju je pretrpela marsikako bridkost. Vedno je bila izredno delavna, prav do smrti si je sama kuhala, šivala in prala, v nedeljo zjutraj se pa ni več zbudila.

Njene telesne ostanke smo zagrebli v ponedeljek ob veliki udeležbi vaščanov. Pokojnici naj sveti večna luč!

Števerjanski telefoni, ki jih je doslej vsega skupaj le pet, so že nekaj tednov neposredno povezani z Gorico. To je vsekakor koristno za vse prebivalstvo naše vasi. Doslej ima telefon naš županski urad, javna govorilnica (št. 27-02), orožniška postaja ter Terpinova in Maraževa trgovina.

Predpreteklo soboto sta se poročila naša vaščana Vanda Nikolavčič in Aldo Gravner, preteklo soboto pa sta sklenila zakonsko zvezo Magda Ciglič iz naše vasi in Ivan Feloto iz Gorice. Novoporočencem želimo vsi vaščani obilo božjega blagoslova in sreče v novem življenju.

IZ SOVODENJ

Prejšnji torek so naši občinski možje med drugim sklenili prepleškati vsa šolska poslopja v občini. V ta namen bodo potrošili 160 tisoč lir. Nadalje so pooblastili odbor, da se s kupci dogovori za ceno topolov, ki jih namerava občina prodati. Svet je nadalje odobril prodajo občinskega zemljišča Karlu Devetaku in Ivanu Cotiču.

Svet je odobril tudi po zakonu predpisane poviške plač občinskih uslužbencev in pooblastil odbor, da za tekoče upravne stroške lahko najame posojilo, ki naj ne presega 2 milijonov.

Predpreteklo soboto sta se v župni cerkvi poročila gđc. Sonja Petejan iz Sovodenj in Viljem Zavadlav, pismonoša iz Štandreža.

V soboto sta si pa obljubila večno zvestobo Perina Ožbot iz Sovodenj in Ivan Bernardis iz Štandreža.

Obema paroma želimo obilo božjega blagoslova in zadovoljstva v skupnem življenju.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Zakaj taka otopelost?

Ze kaki dve leti se opaža v slovenskem kulturnem življenju Trsta močna apatičnost. Kulturno delo izgublja zagon, vse je nekam trudno in brez volje, posebno pa še brez veselja. Komaj še doživimo kak umetniško pomembni koncert in še takrat je dvorana na pol prazna. Pred leti so se slovenske igralske skupine kar vrstile na odru v Avditoriju, zdaj pa takih predstav skoro ni več. »Slovenski oder«, ki je dajal vzgled in ton takim nastopom, je onemogel in komaj enkrat na leto še zmore toliko moči, da priredi predstavo na Repentabru. Kakšen je položaj glede pevskih zborov, vedo na bolje pevovodje sami. Večina zborov samo še životari, ali pa se je sploh razšla. Krivdo valimo na televizijo in »juke-boxe«, toda morda jo najdemo še kje drugje: v pomanjkanju veselja do kulturnega dela in nastopanja, v prešibki kulturni in narodni zavesti.

TUDI KNJIŽEVNO ŽIVLJENJE PESA

Celo literarno življenje, ki ni odvisno od množičnega dela, vedno bolj peša. Ze več let nimamo Slovenci v Trstu nobene prave književne revije. Mladika nima in noče opravljati te naloge; ostati hoče predvsem družinska, katoliška revija. Na slovstve no področje posega bolj mimogrede, slučajno. Daleč so časi, ko je slovenska kultura v Trstu zmogla energijo in veselje za izdajanje revij, kot so bile Razgledi, Stvarnost in svoboda, Sidro ali Tokovi — revije, ki so bile pomembne in zanimive tudi s širšega slovenskega stališča. Danes je vsepovsod — molk. In najbolj tragično je to, da se nihče nad tem niti ne pritožuje; nič več ne posedajo naši literati po kavarnah med kreganjem o tem, kdo je kriv, da nič ne izhaja. Tudi nad skopostjo in kulturno otopelostjo tržaškega slovenskega meščanstva se ne pritožuje več. Danes molče in vsak zase sedi pri črni kavi in ogleduje noge mimoidečih deklet ali razmišlja o snovi za knjigo, ki je ne bo nikoli

Zbor književnih kritik

V Italiji so že od nekdaj gojili literarno kritiko. Prvo večje delo te vrste je Morandi,eva Antologia della nostra critica letteraria moderna, ki je izšla leta 1885 ter doživela dvanaest izdaj. Nato sta izšli še dve zbirki drugih piscev. Popolno sliko literarno-kritičnih metod in obnem pregled italijanskega slovstva je pa podal sodobni italijanist Mario Tubini. Med leti 1952-54 je izdal v treh zvezkih obširno Antologia della critica letteraria. Smatrali so jo za temeljno delo slovstvenih esejev. Mogla bi se nekoliko primerjati našim Prijateljevim Izbranim esejem.

Pred časom je pa v Torinu izšla najnovejša knjiga La letteratura italiana nelle pagine della critica (Torino, Paravia 1959). Sestavlja več antologije opravičuje, zakaj je kljub Tubinijevemu delu izšlo podobno iz iste stroke. Pravi, da hoče prikazati zgođovino italijanskega slovstva pod dvojnimi vidikoma: prvi je prikazati iz osebnosti večjih pisateljev njih miselni svet. Določene struče slovstvene kritike so namreč doslej potiskale v ozadje življenjsko rast in okolje pisatelja, kot da ne vpliva na njegove proizvode. Drugi namen nove antologije pa je pokazati pisateljeva dela v toku književnih struj. Idealistične šole De Sanctisa in Croceja so namreč hotele vsako pisateljsko osebnost nekako iztrgati iz vseh teh okvirov.

Antologija ima tudi to prednost, da ne obtežuje bralca z naštevanjem vseh metodoloških šol in z nasprotujočimi si kritikami o enem in istem pisatelju.

ONU za svetovno umetnost

Stevilčno mašina, po svojih delovnih uspehih pa velika odprava je sedaj že pet let na potu po vsem svetu, kjer fotografira redke umetnine in umetnostne spomenike ter s tem izbira material za tiste velike knjige slik, ki jih sestavljata in izdajata UNE SCO in Newyorška grafična družba. Nad 150.000 milj so sedaj že prepotovali Peter Bellew, umetnostni izvedenec UNESCO, Anton Schutz, ravnatelj Newyorške grafične družbe, in italijanski moštroski fotograf Mario Dolfi. Obiskali so pravljico »Zeleno moševo« v Bursi, nekdanji prestolnici osamskega carstva, razvaline Hetitov v Srednji Anatoliji, Mehiko, Peru, Burmo, Grčijo in še mnogo drugih dežel.

napisal, ker mu manjka vzpodbude. In ta pasivnost, ta občutek, da so se vdali v mrtvilo in se sprijaznili z mislijo, da se ne da nič več narediti, je najhujše, je tisto, kar nas najbolj vznemirja. Zdi se nam namreč, da današnja beda slovenskega kulturnega življenja v Trstu ne boli več niti tistih, ki bi morali biti zaradi nje najbolj občutljivi in najbolj nesrečni.

Neko utrujenost smo opazili zadnje sezono celo v delu Slovenskega narodnega gledališča. Izgubilo je nekdanji ritim. To smo pripisovali novemu filmskemu zanimanju njegovega režiserja in umetniškega vodje, a morda je vzrok tudi kje drugje — v splošni otopelosti našega kulturnega življenja.

ČESA MANJKA?

Z današnjim dnem razpisujemo anketo, ki naj ugotovi, kie so vzroki mrtvila v našem kulturnem življenju in česa naši ljudje v njem pogrešajo, da jih ne priteguje tako, kakor bi jih moralo. Ze zdaj pa lahko rečemo, da vzroki niso — ali vsaj ne v prvi vrsti — gmotne narave, kajti danes, sredi drugega desetletja po vojni, se mnogim našim ljudem v gmotnem pogledu tako dobro godi, kakor se jim ni še nikdar; to velja zlasti za podeželje, pa tudi pri naših mestnih ljudeh je danes življenjska raven precej višja, kakor je bila prej. Privoščijo si stvari, na kakršne pred leti še mislili niso. Čudno je torej, da bi za slovensko kulturo ob tej njihovi življenjski ravni ne bilo prostora.

Seveda potrebuje kultura dobro gospodarsko podlago, toda predvsem so potrebne ideje in ustvarjalno veselje. In tisto, kar manjka, je ravno to dvoje. Iz raznih vzrokov in ne nazadnje iz političnih in zaradi splošne zmaterializiranosti življenja je naše kulturno življenje obubožalo na idejah. Ideje pa so sol kulturnega življenja. Brez njih izgubi svojo zdravost svežost in se zamočvari.

Ideje smo žrtvovali konformizmu ter nimamo več poguma, da bi se še upirali gnilebnemu toku materialističnega mišljenja, ki nas odnaša s seboj. Proti temu toku je težko plavati. To zahteva poguma in napora, predvsem pa jasne zavesti, kaj je tisto, za kar naj bi se trudili. In glede tega »kaj« so se nam misli zmedle.

RAZPISUJEMO ANKETO

Česa pogrešate v našem kulturnem življenju? V čem vidite vzrok in zdravilo?

Odgovori so lahko tudi brezimni, samo z navedbo spola, poklica in starosti. Odgovore bomo začeli objavljati v prihodnji številki. Poslati ali prinesiti jih je treba na uredništvo lista.

Najboljši odgovori bodo nagrajeni s slovenskimi knjigami.

Filmski festival v Benetkah

Ze drugi teden poteka filmski festival v Benetkah. Kritiki se pritožujejo, da večina filmov, kar so jih dozdej prikazali, ni bila vredna, da bi jih predvajali na taki mednarodni prireditvi, vendar jim nekateri odgovorjajo, da je naloga festivala zlasti ta, da prikaže pravo stanje svetovne filmske proizvodnje, ne pa ravno najboljše filme.

Največji uspeh je doživel dozdej italijanski film General della Rovere (naslov naj nikogar ne zapelje: gre za lažnega generala, pustolovca, ki ga Nemci pošljejo v ječo med italijanske častnike, da bi kaj izvelkel iz njih, on pa le rajši častno umre). Film je delo slovitega Roberta Rossell'nija, ki si je z njim zelo utrdil ugled. Njegova slava je spet za blestela. Čejo tisti, ki so ga prej grajali, ga zdaj na vse pretege hvalijo.

Veliko zmagoslavje je doživel v Benetkah tudi Vittorio De Sica, ki igra v tem filmu glavno vlogo — lažnega generala.

Literarne nagrade

Prejšnji teden so razdelili tridesetič slovstveno nagrado Premio Viareggio. Nagrada je svoje vrste merilo, ki kaže razvojno smer italijanske kritike, pa tudi okus čitajočega občinstva.

Letošnjo prvo nagrado je prejel Marino Moretti za zbirko novel (Tutte le novelle). Druga je bila do deljena Pierpaolu Pasoliniju za roman Una vita violenta. Pasolinija cenijo bolj kot Morettija za predstavnika mlajšega pisateljskega rodu.

Huda tekma se je vnela tudi za podelitev nagrade iz poezije. Kazalo je, da bo odnesel zmago pesnik Villaroel, ki je znan že izza predvojne dobe. Komisija se je pa odločila za mlajšega pesnika Capronija in njegovo lirično zbirko Il seme del piangere.

Prva nagrada za tuje pisatelje je pripadla mlademu Poljaku Marku Hlasko za roman Osmi dan v tednu. En milijon si delita s prevajalcem.

Najboljšo nagrado za časnikarje je odnesel Boffa, bivši dopisnik komunistične Unita iz Moskve, za članke z naslovom Velika sprememba; v njih dokazuje novo smer sovjetske politike.

Kot običajno je tudi ta podelitev nagrad vzbudila pritrjevanje, a tudi močno oporekanje.

KULTURNE VESTI

»Cirilmetodijsko društvo kat. duhovnikov v Sloveniji je te dni obhajalo svojo desetletnico z razstavo dokumentacije o svojem delu (prirejena je na ljubljanski teološki fakulteti) ter s kulturno pririditvijo v Mestnem gledališču, na kateri je društveni zbor pel slovenske pesmi in med drugim kantato Samotni hrast po besedilu Alojza Kocjančiča in z Mavovo glasbo. Zbor vodi Ivan Pregelje.

»V Cirilmetodijskem društvu je včlanjenih nekaj nad polovico katoliških duhovnikov v Sloveniji, kot je poročalo časopisje. Iz Dela razberemo, da se branijo pristopa predvsem nekateri mlajši duhovniki. Društvo izdaja revijo Nova pot.

»Umril je še mlad srbski filmski režiser Velja Stojanović. Zrežiral je med drugim filme Lažni car, Zli denar, Stiri kilometre na uro in Campo Mamula. Zadnji čas se je pripravljaj, da bi posnel film o mladini, ki gradi avtomobilsko cesto Beograd-Niš.

»Italijani so potrošili lani 181 milijard lir za zabavo. Naiveč denarja je šlo za filmske predstave, najmanj pa za gledališče. Za filme je izdal povprečni Italijan 2.220, za gledališče pa le 168 lir.

»Romanopisec Solohov (Tih Don) in še nekateri drugi ruski pisatelji bodo spremljali Hruščeva na obisku v Združenih državah. Ni slaba ideja.

Največje razočaranje pa je pripravil doslej kritikom na festivalu slavni španski režiser Bardem s filmom Salinas.

Najslabši predvajani film (do zdaj, ko to piše mo) je bil madžarski Budna leta. »Gola revolucionarna propaganda« se je glasila soglasna sodba kritikov.

Rossell'nijev film bo nedvomno dobil eno glavnih nagrad.

V informativnem delu festivala so predvajali jugoslovanski film Vlak brez voznega reda. Ostal je bolj ali manj neopažen.

Značilnost letošnjega festivala (kot tudi že lanskega) je neka poudarjena resnoba, v nasprotju z lahkoživim vrvenem na festivalu v Cannesu. Le malo »zvezdic« in »zvezd« si upa v to resno benesko vzdušje in še tiste hitro spet izginejo. Tiskovni fotografi skoro nimajo dela. O slavnih kopalkah v bikiniju sploh ni govora. Sicer pa je tudi voda beneske lagune za to že nekoliko prehladna.

KAKO JE BILO Z LANSKIM PRIDELKOM JABOLK

Lanski pridelek jabolk se je tudi pri nas slabo prodajal. Imeli smo namreč izredno bogato letino, poleg tega pa je še pritisnila konkurenca iz Južne Tirolske in zlasti še iz Ferrare. To mesto je danes gotovo najvažnejše središče za jabolka v vsej Evropi, saj pridelajo v tamkajšnji pokrajini skoraj 10 milijonov stotov.

Lanskega septembra so bila drevesa v okolici Ferrare zelo obložena, jabolka pa zdrava. Velika večina sadjarjev je upala, da bo mogoče poravnati 600 tisoč lir stroškov, ki so potrebni za obdelovanje in nego vsakega ha nasada jabolk, ter da bo še precej ostalo. Toda upanje je bilo prazno, kajti trgovci so v začetku ponujali 14 do 15 lir za kg navadnega, a še vedno izbranega blaga, in 17 do 18 lir za žlahtnejše sorte, razen za vrsto Delicium, ki ima vedno mnogo višje in zadovoljive cene. S tem denarjem pa bi pridelovalci poravnali komaj polovico stroškov. Pozneje so cene bile še nižje. Zelo občuten udarec je tedaj Italiji zadala Nemčija, ki je ukinila uvoz jabolk do 31. marca 1959, ker je sama imela izredno letino jabolk in je hotela ščititi lastne pridelovalce.

Italijani so upali na pomoč države, ki naj bi dovolila, da bi tovarne prekuhale okoli 5 milijonov stotov jabolk v špirt. Država naj bi ne izterjala proizvodnega davka, dokler bi špirt ne šel v prodajo. Te olajšave pa država ni dovolila in cene jabolk so zdrknile na 5 do 6 lir za kg. Večjo količino jabolk pa so dali živini.

Močnejši in organizirani pridelovalci so jabolka shranili v hladilnicah, ker so upali, da jih bodo lahko dobro prodali v Nemčijo. S tem so imeli seveda ogromne stroške. Ko je Nemčija konec marca dovolila uvoz, so v Monakovem lahko iztržili za kg sorte *abbondanza* 55 lir, za sorto *morgenduft* pa 70 lir. Ko so pa od izkupička odbili stroške za hladilnico, prekladanje, sortiranje, vozine, provizije itd., so dobili za kg sorte *abbondanza* 4,78 lir, za kg *morgendufta* pa 19,78. Torej katastrofa.

GOSPODARSTVO

Vinogradništvo v Sovjetski zvezi

V Sovjetski zvezi goje vinogradništvo predvsem v južnih pokrajinah, in sicer v Moldaviji (Besarabija) in na Krimu ter v republikah Gruzija, Armenija, Azerbejdžan, Daghestan, Uzbekistan, Turkmenistan in Tagikistan. V zadnjem času se širi tudi po Ukrajini, ob Donu in severnem Kavkazu, v Kirgiziji in Kazakistanu. Manjši nasadi trt so ob Volgi, v okrajih Voronež, Tambov, Kursk in celo v bližini Moskve ter drugod.

Zanesljivih podatkov o pridelku vina nimamo in tudi ne vemo natančno, kolika površina je posejana s trtami, ker ti podatki niso bili uradno sporočeni Mednarodnemu odboru za vino v Parizu. Javljene so bile samo cenitve, ki pa ne soglašajo. S trto posajeno površino cenijo na 520.000 do 550.000 ha, ki naj bi dali komaj 6 do 8 milijonov hl vina, kar je očitno zelo malo, saj bi to pomenilo, da pridelajo na ha komaj 12 do 14 hl vina. Ta nizki pridelek se tudi ne ujema s trditvami, da pridelajo v Gruziji 40 do 50 stotov grozdja na ha, v Moldaviji 50 do 60, na nekaterih kolhozih in sovhozh pa celo po 200 stotov. Pred revolucijo, to je v dobi carizma, je bilo s trto zasajenih 322.000 ha s srednjim pridelkom 48 stotov grozdja na ha. A tudi tedaj se številke niso ujemale, ker je bil prijavljen pridelek samo 9 do 10 milijonov stotov grozdja.

Rusko vinogradništvo je bilo po revoluciji očitno zelo zanemarjeno in so se za to gospodarsko panogo začeli brigati šele v zadnjih letih. V okviru zadnje sedemletke bo s trtami na novo zasajenih 340.000 ha. S tem bi se Rusija izmed vseh držav na svetu uvrstila na 4. mesto, in sicer za Italijo, Francijo ter Španijo. Da hoče Rusija izdatno razviti vinogradništvo, najzgovorneje dokazujejo različne znanstvene ustanove: danes deluje v Sov. zvezi 11 posebnih vinarskih zavodov in 17 preizkuševališč.

Izdali so tudi zelo obširno ampelografijo (podroben opis sort) v 6 obsežnih zvezkih.

Mnogo ruskih vinogradnikov ni še spoznalo trtne uši (filoksero) in zato sadijo še vedno necepljene trte. V nekaterih okoliših pa se je trtna uš že pojavila in zato sadijo tu cepljenke. Kot divja podlaga služijo tudi nam znane sorte, predvsem križanke *Berlandieri* x *Riparia* 420 A, *Riparia* x *Rupestris* 3309, *Chasselas* x *Berlandieri* 41 in še druge. Tudi Rusi poznajo trte samorodnice (šmarnice), a trdijo, da jih bodo zatrli.

Glede na sorte trt v Rusiji sadijo mnogo krajevnih vrst in zatem mnogo zapadnoevropskih, kot so: *cabernet*, *sauvignon*, *burgundec*, *rizling* (predvsem renski), *silvanec*, *traminec*, *merlot*, *Pedro Ximenes* itd. V Sov. zvezi goje tudi mnogo namiznega grozdja. Imajo nekatere res sijajne sorte, ki so morda boljše od naše »regine«. Od tukajšnjih namiznih sort gojijo vsaj dve, in sicer žlahtnino (*chasselas*) in *Hamburški moškát*.

PS: Zgornje podatke smo povzeli iz razprave, ki jo je spisal dr. V. Tindalo za diplomski izpit na vseučilišču v Torinu.

Spor zaradi tokajca

Kot smo že poročali, je madžarska družba *Monimpex* vložila tožbo proti baronu *Economu*, češ da je uporabljal ime »tokajec« za vino, pridelano na posestvu pri *Ogleju*. Sodišče v Trstu je sprejelo zahtevo *Madžarov*, da se sme uporabljati ime »tokajec« samo za vino, ki izvira iz okolice madžarskega mesta *Tokaj*.

Proti razsodbi je bil vložen priziv in tokrat je sodišče odločilo proti *Madžarom*. Ugotovilo je med drugim, da z imenom »tokaj« označujejo neko hišo na cesti, ki pelje iz *Ceste pri Sv. Križu* v *Lokavec* na *Vipavskem*, in da je naš »tokajec« znan s tem imenom že nekaj stoletij.

Razlika med ogrskim vinom »tokaj« in našim »tokajcem« je očitna. Ogrski tokaj je desertno vino, ki izvira iz trt *furmint*, *harslevu* in *rumenega muškatalca*. Grozdje pustijo več časa na trti, da nekoliko ovone in da ga obda mrena žlahtne ali sive gnilobe (*botrytis*). Šele potem ga zmoštijo. Vino je močno in še sladko.

Naš tokajec pa izvira iz trte tokajec in ni sorodna nobeni sorti trt, ki jih goje v okolici ogrskega mesta *Tokaj*.

ŽENA IN DOM

PARADIZNIKI NA VEČ NAČINOV

JUHA. Potrebujete: 4 zelene paprike, 5 dkg masla, pol čebule, 6 paradižnikov, 2 krompirja in pol litra mleka.

Paprike očistiš in jih zrežeš na rezine. V maslu prepražiš čebulo, dodaš papriko, olupljene paradižnike, posoliš in dušiš do mehkega. Vse zaliješ s pol litra vode, dodaš skuhan in pretlačen krompir, mleko ter končno še drobnjak.

NADEVANI PARADIZNIKI. Prvi način: Potrebujete 30 dkg očiščenih gob, peteršilj, čebulo, olje ali mast in 8 do 10 paradižnikov.

Sesekljaš gobe, peteršilj in čebulo; nato osoliš, popopraš in dušiš na olju ali masti; s tem boš napolnila paradižnike, ki jih moraš prej seveda izdobjiti. Tako pripravljene paradižnike postaviš na pekač pomazan z maslom, ter pečeš 10 minut. Končno lahko vse potreseš z naribanim sirom.

Drugi način: Potrebujete paradižnike, sol poper, 2 do 3 kuhane krompirje, eno zeleno, dva korenčka, žlico kuhanega zelenega graha, trdo kuhano jajce, žlico olja, žličko gorčice in nekoliko kisa.

Lepe, trde paradižnike zdolbeš in jih od znotraj osoliš in popopraš. Za nadev pripraviš krompir, zeleno, korenje, primešaš grah, sesekljaš jajce, zabeliš z oljem in dodaš gorčico in kis. Če ti ugaja, lahko prideneš še drobnjak, sol in poper. Dobro premešaš in nadevaš v paradižnike.

KOKTAJL. Potrebujete pol kg paradižnikov, sol, rdečo papriko v prahu ter stepeno smetano.

Paradižnike zrežeš in pretlačiš, jih osoliš, osladiš ter primešaš rdečo papriko v prahu. Tako pripravljeno pijačo postaviš na hladno. Naposled lahko še dodaš nekoliko smetane.

VLAGANJE PARADIZNIKOV. Prvi način: Zrele in trde paradižnike opereš, obrišeš in zložiš v široke kozarce ali steklene posode. Posebej prekuhaš vodo, ki ji dodaš 10 dkg soli na liter. Ko se slana voda ohladi, jo zliješ na paradižnike in zamašiš kozarce, oziroma steklene posode.

Drugi način: Zrele, drobne paradižnike razpoloviš in zložiš v kozarce tako, da zavzamejo čim manj prostora. V sopari kuhaš pol ure pri 80 stop. C in to brez vode, ker se je dovolj izloči iz paradižnikov samih.

DROBNI NASVETI

■ Za mleko imejte posebno posodo, ki je nikoli ne uporabite za druge jedi. Mleko se namreč rado navzame vsakega okusa in duha.

■ Občutljive nylonske nogavice operete tako, da nalijete v stekleno posodo milnice in vanjo denete nogavice. Nato posodo dobro zaprite in jo pretresate.

■ Če pekač porjavi, ga posujete s soljo in zdrgete s koščkom slanine. Nato ga dobro obrišete z mehkim papirjem.

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 2. septembra si dobil oz dal za:

ameriški dolar	617—621 lir
avstrijski šiling	23,75—24,25 lir
100 dinarjev	82—84 lir
100 francoskih frankov	123—126 lir
funt šterling	1725—1750 lir
nemško marko	147,34—148,31 lir
švicarski frank	143—144 lir
pesos	5,5—6,5 lir
zlató	702—704 lir
napoleon	4350—4450 lir

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

53.

Dr. E. BESEDNJAK

Da so pri kršenju zakonitosti l. 1921 kar odkrito sodelovali državni uradniki in celo taki, ki so bili službeno poklicani ščititi volilno svobodo, se sliši dandanašnji neverjetno, a je bilo takrat vsakdanja, žalostna stvarnost.

NACELNIK KVESTURE V PULJU

Tako beremo v Edinosti, kako je že koj ob pričetku volilnega boja vodja kvesture v Pulju, neki gospod Sonnino pozval k sebi v pisarno bivšega uradnika in ondotnem arzenalu Viktorja Grubišiča in odvetnika dr. Petra Kiraca ter jima sporočil zares prav posebne zahteve. Ker je menil, da imata oba moža zelo velik vpliv na hrvaško prebivalstvo, se mu je zdelo najprikladnejše, da **prevali nanju** vso odgovornost za red in mir v okraju. Od njihju je namreč zahteval, naj kratkomalo **podpišeta izjavo**, po kateri prevzemata **osebno** obvezo, da se med volitvami ne bo na Puljščini primerilo nič protipostavnega. Za najmanjši nered bosta **ona odgovarjala**.

Dr. Kirac in g. Grubišič sta seve zahtevo odbila. V smislu kakega zakona naj kot zasebnika brez oblasti jamčita za zadržanje drugih ljudi? Vsak človek odgovarja po postavi za lastna in ne za tuja dejanja. Saj če bi jo podpisala, bi vzela nase naloge kvesture in ostalih varnostnih oblastev.

Toda g. Sonnino se ni dal izlahka prepričati. V Kiraca in Grubišiča je s tako silo pritiskal ter jima žugal, da sta se naposled vsaj deloma vdala. Da bi imela pred policijo mir, sta podpisala izjavo, s katero sta obljubila, da **se ne bosta vtikala** v volilno borbo. Samo po sebi se razume, da je bila tudi ta izjava moralno in postavno neveljavna, ker z nedovoljenimi sredstvi izsiljena. Če bi bila tedaj Italija pravna država, v kateri morajo vsi oblastniki vestno izpolnjevati okrožnice mini-

strskega predsednika in notranjega ministra Giolittija, bi bil moral biti g. Sonnino nemudoma odstavljen in klican pred sodišče. V resnici ga seve ni nihče pozval na odgovornost zavoljo zlorabe oblasti.

SOLA V MOŠČENICAH

Volilni boj spomladi l. 1921 so fašisti in drugi protislovanski zagrizenci izkoristili, da mimogrede opravijo še kako drugo nasilje nad našim narodom. Tako sem že omenil, kako so izklesali in odstranili ponekod napise v glagolici, da bi zbrisali sledove in dokaze starodavne slovanske preteklosti Istre. Zelo značilni so tudi dogodki v Moščenicah ob obali Liburnije, ki jih omenjam, da se ne pozabijo.

Moščence so bile od nekaj čisto hrvaški kraj in zavoljo tega je pač bila tudi ondotna osnovna šola hrvaška. Kar naenkrat so se pa fašisti domislili, da bi bilo potrebno jo poitalijančiti in so nagovorili orožnike, naj jim pri tem pomagajo, čeprav bi karabinjere ne bilo smelo niti **najmanj brigati**, v katerem jeziku se deca poučuje in vzgaja. Za to so bila poklicana in odgovorna **šolska oblastva** in ne orožniki.

Navzlic temu so se karabinjeri spravili na nedolžno prebivalstvo in silili vanj, naj zahteva italijansko šolo. Da bi dosegli zadostno število podpisov, so pretili vdovam, ki so prejemale vojaško pokojnino po padlih družinskih očetih, da jim bo odvzeta podpora. Ženam mornarjev so grozili, da bodo možje odpuščeni iz službe, ako njihovi otroci ne bodo obiskovali italijanske šole, ki v Moščenicah sploh še ni obstajala.

Ves pritisk pa ni dosegel cilja. Ljudje so čvrsto vztrajali, da hočejo ohraniti hrvaški pouk za svojo dečo, število nabranih podpi-

sov je bil pičel in nezadosten. Tedaj so orožniki prešli k nasilju. Več kmetov so enostavno zaprli in v ječi **tepli**. Posestnika Franja Jandreškiča so toliko časa pretepali, dokler ni omagal ter jim obljubil, da bo **enega** svojih otrok vpisal v italijansko šolo. Ljudsko glasovanje v Moščenicah se je torej opravilo po načelih popolne, povse svobodne demokracije! Da se orožnikom hudodelcem ni nič zgodilo, se samo po sebi razume.

RAZGNANI VOLILNI SESTANKI

Lov na glasovnice z lipovo vejico se je medtem seve čvrsto nadaljeval in prirejali so ga fašisti in ne orožniki. Tako je skupina črnuhov iz Kopra pridvela 7. maja v Marezigé in Truške, šla od hiše do hiše in odnesla vse glasovnice, ki jih je iztaknila v stanovanjih naših ljudi.

To je sicer bilo nesramno in kaznivo, a vendar ni še bilo najhujše. Dokler so se namreč sinovi »boljših« koprskih družin zadovoljevali s tem, da kradejo Slovencem glasovnice, nam niso še mogli bogvedi kako škodovati. Nevarnejše je že bilo protipostavno poseganje samih orožnikov v volilni boj.

Jugoslovanska narodna stranka je na priliko sklicala v Barbani, Banjoli in Vinkuranu volilne sestanke, da bi raztolmačila ljudem, kakšne so njihove pravice in dolžnosti in kako se imajo vesti ob volitvah. Sestanki so bili v polnem soglasju z zakonom in dolžnost orožnikov je bila poskrbeti, da jih nihče ne moti.

Namesto tega so karabinjeri prišli na zbrovališča ter sestanke — **razgnali**. Volivcem teh krajev so sporočili, da so sestanki tudi za naprej prepovedani. Če je treba, jih bodo razgnali »z bombami.« S tem so hoteli preprečiti, da bi ondotni hrvaški kmetje dobili potrebni pravni pouk, upajoč, da bodo neuki ljudje delali na volišču napake ter da bo zato marsikateri oddani glas neveljaven.

(Nadaljevanje)

Nekateri so bili do »problema« uši in umazanije precej brezbrizni, Slovenci pa smo se zavedali, kako nevarno je pomanjkanje higijene v teh razmerah in da lahko povzročijo uši epidemijo tifusa, ter smo skrbeli za osebno snago, kolikor smo mogli. Organizirali smo si skupne in redne preglede perila, navadno vsak večer po delu, ter sproti uničevali uši, ki smo se jih našli čez dan. Kdor se je disciplinirano držal teh pregledov, je bil mnogo manj izpostavljen nevarnosti okužbe kot tisti, ki so hodili okrog polni uši. Te so se neverjetno hitro množile in prepričan sem, da jih je mnogo umrlo samo zaradi ušivosti. Uši so jih namreč grizle noč in dan, niso jim dale spati, in to jih je izčrpavalo, da so nazadnje omagali. Ker so se neprestano praskali, so si razpraskali kožo do krvi in si okužili rane z umazanimi nohti. Tako je marsikdo dobil zastrupljenje krvi. Mnogim so se napravile grde gnojne rane, a še več je bilo takih, ki so trpeli zaradi tvorov. Temu je bilo verjetno vzrok pomanjkanje vitaminov. Najprej se je pojavil majhen, trd, boleč tvor kje na nogi ali na vratu, nato še drugi in tretji, dokler ni bilo vse telo posejano s tvorji. Izkazalo se je, da je to ena najnevarnejših taboriščnih bolezni. Te tvorje je bilo skoraj nemogoče odpraviti, posebno kadar so se enkrat razpasli, in kogar so poslali zaradi tega v Revier, se navadno ni več vrnil. Prej ali slej je podlegel. Za tem so umirali ljudje še mesec dni po osvoboditvi, ker oslabiljenemu in zastrupljenemu telesu tudi dovajanje umetnih vitaminov ni več pomagalo.

Spominjam se lepega starejšega gospoda z belimi lasmi, ki je bil doma iz Kranja in se je ves čas zelo pogumno in trdno držal, tako da je lahko upal, da bo dočkal svobodo, katere se je zelo veselil. Vedno je govoril o ženi in hčerki. A komaj kak mesec pred koncem vojne so se mu začeli pojavljati na vratu majhni tvorji, ki niso hoteli izginiti. Odšel je na zdravljenje v Revier in umrl tam že po osvoboditvi. Njegova smrt nas je presene-

V DACHAUSKIH BLOKIH

97

E. Z.

tila, ker se je zdel drugače vedno prav odporen in zdrav. To je bil značilen primer, kako je tudi krepak organizem kmalu podlegel, če je krvi zmanjkalo vitalnih snovi.

Najhuje pa je kosila »sračka«. Ta ruska beseda je označevala v mednarodnem žargonu, ki se je udomačil v taborišču, hudo drisko, ki je skoro ni bilo mogoče ustaviti in je spravila človeka prej ali slej v grob, navadno v kakih dveh tednih. Morda se je razširila zaradi kakih bacilov, a njen pravi vzrok je bila lakota. Prebavni organi so v sestradanem človeku zelo oslabei in najmanjša motnja je lahko povzročila strašno drisko. Bolnik je moral neprestano tekati na stranišče, a navadno je prišel preporno. Iz telesa se mu je cedila sama sluz, a bilo je, kot da ga zapušča sam življenjski sok. Kmalu je postal kot senca in ni mu bilo več pomoči. Umril je, kot bi sveči zmanjkalo stenja. Revier je bil poln takih bolnikov, a še več jih je umrlo na blokih, ker niso utegnili v Revier. Vsako jutro so jih nekaj pobrali po ležiščih in jih medtem, ko smo se postavljali v vrste, da bi odšli na Appellplatz, polagali pred blok v vrsto kot polena. Pozneje je v teku dopoldneva prišel neki kapo v spremstvu SS-ovca in jim populil zlate zobe in plombe, kdor jih je imel, ter jih spravil v skrinjico. Nato pa so bolnike zložili na velik voz z gumastimi kolesi, ki so ga interniranci počasi vlekli po glavni taboriščni cesti, ustavljajoč se pred vsakim blokom. Zlagali so jih v obliki polen, tako da je vrhnja plast imela noge tam, kjer spodnja glave, in to zaradi ravnotežja »tovora«. Kadar smo se opoldne vračali z dela, smo večkrat srečali tisti voz, visoko naložen s trupli, ki so bila podobna mumijam. Molče smo šli mimo. Nekateri so se odkrili, a nihče ni rekel besede. (Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

XI. UNIVERZIADA V TORINU

V četrtek, 27. avgusta, so se začele svetovne študentovske igre. Doslej so te igre, ki jih imenujejo univerziada, priredili v Varšavi (1925), Rimu (1927), Parizu (1928, 1937, 1947, 1957), Darmstadtu (1930), Torinu (1933), Budimpešti (1935) in Münchenu (1939). Na letošnji prireditvi nastopa 1.500 športnikov iz 50 držav. Studentovske igre so pomembna prilika za preizkušnjo moči in sposobnosti posameznih atletov, saj jih bo velik del nastopal prihodnje leto, od 25. avgusta od 11. septembra, na olimpiadi v Rimu.

Na sporedu so naslednje športne panoge: plavanje (od 27. do 30. avgusta), sabljanje in košarka (od 28. avg. do 5. sept.), odbojka (od 28. avg. do 4. sept.), vaterpolo (od 28. do 30. avg.), atletika (od 3. do 6. septembra) in tenis.

Italijanski plavalci so tudi na tej prireditvi bili kar dobri. Dennerlein je zmagal na 200 m metuljček; uspela je tudi italijanska štafeta 4x200 m prosto; Elsa je bil prvi na 100 m hrbtno (Jugoslovan Dorčić je zasedel tretje mesto); nadvse prepričljiva je bila zmaga italijanske moške štafete 4x100 m mešana; Pucci, od katerega so si mnogi veliko obetali, je na 100 m prosto zasedel le tretje mesto, takoj za njim pa je bil Jugoslovan Kocmur (zmagovalec na tej progi je bil Rus Luškovskij, ki si je pridobil zlato kolajno tudi na 400 m prosto). Tudi italijanske plavalke so se tokrat potrudile, čeprav so bili izidi precej skromni. Zmagale so v štafeti 4x100 m mešana, na 100 m hrbtno (Androsioni) in na 100 m prosto (Sacco). Se kratak pregled drugih izidov: Nemec Tröger je dosegel velik uspeh na 200 m prsno (Italijan Lazzari je prišel na cilj za desetinko sekunde kasneje); na 1.500 m je osvojil zmago Madžar Kadar. Pri ženskah je na 200 m prsno zmagala Gosden (Anglija); Angležinje so bile uspešne v štafeti 4x100 m prosto; Rusinja Poznjak je bila prva na 100 m metuljček, Čehinja Kotkova pa na 400 m prosto.

V srečanjih s floretom sta bila na boljša Madžar Kamuti pri moških in Nemka Weiss pri ženskah,

med ekipami pa Francija pri ženskah in SZ pri moških. Italijani so v tekmah s floretom razočarali.

V VATERPOLU PRVA JUGOSLAVIJA

Zlato kolajno za vaterpolo je osvojila Jugoslavija in tako ponovila uspeh, ki ga je dosegla na prejšnji univerziadi. V zadnji tekmi se je jugoslovansko moštvo srečalo z madžarskim; izid je bil 1:1 za Jugoslavijo. Izredno zanimivo je bilo srečanje Italija — Jugoslavija, saj je bila to odločilna tekma za prvo mesto. Jugoslovani so uspeli s 5:3. Na končni lestvici je na 2. mestu Madžarska, na 3. Italija in 4. Nemčija.

Jugoslovansko moštvo je bilo takole sestavljeno: Muškatirovič, Cipei, Šimenc, Arneri, Ježič, Stanišič in Nardelli.

DAVISOV POKAL ZA AVSTRALCE

V Forest Hillu pri New Yorku so bila odločilna teniška srečanja za podelitev Davisovega pokala. Do zaključka dvobojev med Američani in Avstralci je bilo stanje na lestvici izenačeno. Odločilno je bilo srečanje Fraser (Avstralija) — Mc Kay (ZDA), na katerem je Avstrellec brez posebnih težav zmagal. Pokal zopet pripada Avstraliji. Tokrat se Peruane Olmedo, ki se je proslavil na lanskih igrah, ni posebno izkazal in tako razočaral svoje navijače.

Izidi so bili take: posamezniki: Fraser (Avstralija) — Olmedo (ZDA) 8:6, 6:8, 6:4, 8:6. Mc Kay (ZDA) — Laver (Avstralija) 7:5, 6:4, 6:1. Olmedo (ZDA) — Laver (Avstralija) 9:7, 4:6, 10:8, 12:10 (12 srečanje je bilo najdaljše v zgodovini iger za Davison pokal; trajalo je tri ure in 20 minut). Fraser (Avstralija) — Mc Kay (ZDA) 6:8, 3:6, 6:2, 6:4. — Dvojice: Fraser-Emerson (Avstralija) — Olmedo-Bucholz (ZDA) 7:5, 7:5, 6:4. Končni izid je tako bil 3:2 za Avstralijo.

Šport v Jugoslaviji

Po podatkih statističnega vestnika za leto 1958 je bilo v začetku leta v Jugoslaviji v 27 športnih

panogah nad 1.200.000 članov. Športnike najbolj zanima strelstvo (2.132 članov), nato lov (2.016), nogomet (1.542) itd. S športom se najbolj ukvarjajo dijaki (264.878).

SPORT PO SVETU

Kolesarstvo — Na 36. dirki po Romagni je zmagal Ciampi, poleg njega sta se odlikovala Sabbadin in Pambianco.

Mednarodna etapna dirka »Zlato kolo« se je končala v Bergamu z zmago Venturellija, drugi je bil Trapè in tretji Fontana (vs. člani italijanske ekip).

Na dirki »Po Poljski«, ki se je zaključila v Varšavi je dosegel najboljši čas Poljak Podobas. Prvi Jugoslovan, Levačić je bil 16.

Baseball — Nizozemska je v odločilni tekmi za podelitev naslova evropskega prvaka premagala Italijo z 9:1. Za tretje mesto sta se borili Nemčija in Španija, ki je podlegla z izidom 5:2. Tekmovanja so bila na Opcinah pri Trstu.

Atletika — V Göteborgu je finsko moštvo premagalo Švedsko z 209:200.

Plavanje — Po več kot 11 urah neprestanega plavanja preko Rokavskega preliva je prišel prvi na angleška tla argentinski prvak Camarero. Na plavalnem maratonu je nastopilo 22 tekmovalcev.

Kitajski plavalec Hsiang Hsiung je v Pekingu postavil nov svetovni višek na 100 m prsno (11'13").

Boks — Gene Fulmer je s knockoutom v 14. krogu premagal Carmena Basilia in tako dosegel naslov prvaka srednje kategorije.

Tek — Na tekmovalstvu v štafeti za pokal Mairano je bil uspešen beograjski Partizan, ki je že sedmič (doslej je bilo skupno devet takih prireditiv) zmagal na tej dirki. Tekmovalci so morali preteči progo Genova — Pegli (16 km).

Rokoborba — V Splitu so se v nedeljo zaključile tekme za V. mednarodno tekmovalstvo v grško-rimski rokoborbi za lovoriko Jadrana. Nastopalo je 78 borcev iz 11 držav. Med posamezniki so si Rusi priborili dve prvi mesti, Turki, Nemci, Bolgari in Madžari pa eno. Ekipni zmagovalec je Turčija pred Romunijo in Jugoslavijo.

Nogomet — V okviru olimpijskega prvenstva je bila v Varšavi tekma med Romunijo in Poljsko. Zmagalo je romunsko moštvo s 3:2.

Sah — Na jugoslovanskem mladinskem prvenstvu je zmagal lanskoletni prvak Ljubljčan Pajma.

Privozili so v počasnem teku do poslopja avstro-ogrške banke pri mostu čez reko. Nadvojvoda se je mirno razgovarjal s so-progo.

Tedajci je zagrmelo kot strel iz topa. Spremljevalci so videli, kako je suh neznanec zagnal črn predmet proti prestolonaslednikovemu avtomobilu. Bomba je tresčila na streho in se je zakotalila na cesto. Razpočila se je pred tretjim avtom, ki je sledil. Spretni del vozila se je zvil kot kepa papirja. Iz razbitin so se razlegli kriki ranjencev. Za hip je nastala tesnobna tišina. Ljudstvo je začelo begati v stranske ulice. Iz razbitega avta so povlekli ranjence. Najbolj je krvavel grof Waldeck. Odpeljejo ga v bolnišnico. Polkovnika Marizzija, pribočnika generala Potioreka, obvežejo za silo v bližnji hiši. Zaradi prevelike izgube krvi, mora tudi on v bolnišnico.

Franc Ferdinand ukaže ves sled, naj požeje avto proti konaku, to je mestni hiški uradnemu sprejemu. Na ovinku še opazi jo neznanega mladeniča, ki se je v teku vrge v Miljačko. Atentator Čabrinović je. Z obupnimi sunki preplava mrzle valove, a na drugem bregu pade v roke policiji.

Pred mestno hišo stoji župan Čurčić, obdan od veljakov. V drhtečih rokah obrača šop papirjev z nagovorom. Komaj se pripravi, da spregovori prvo besedo. Nadvojvoda ga jezno prekine: »Lepo začenjate! Prihajamo na obisk, sprejemate nas pa z bombami!« Nadvojvodinja Zofija hoče moža pomiriti in ga tiho potegne za rokav z besedami: »Franc, Franc«. Tedaj se je mož pomiril.

96

V SONCU IN SENCİ

(Usoda Habsburžanov)

»Nadaljujte z govorom«, ukaže tresočemu se županu, ki je v pozdravu zagotavljal vdanost Bosancev habsburški dinastiji.

Kakšna ironija usode: besede spričo treskanja bomb.

Nadvojvoda, ki je le površno poslušal običajne besede sličnih vdanostnih nagovorov po vsem svetu, je opazil na ženinem vratu droben curek krvi. Ves vznemirjen pristopi, a žena ga zopet pomiri. Oprasnila jo je le zločljiva streha avtomobila. Vojvodinja je ostala mirna in je še šla k sprejemu turških gospa. Medtem se je prestolonaslednik razgovarjal s spremstvom o napadu. Potiorek ga je obvestil, da so napadalca že zgrabili.

Franc Ferdinand pa je jedko pripomnil: »Pazite, general! Tega lumpa bodo po avstrijski navadi še odlikovali z zaslužnim križcem«. Z istim glasom je guvernerja tudi vprašal, ali bodo morda bombe pokale ves dan.

Kot da sluti, da je Črna roka odločena, da izpelje načrt do skrajnosti tudi za ceno krvi lastnih pristašev.

Potiorek je zagotavljal, da se kaj takega ne more ponoviti. Vsekakor pa da je bolje po najkrajši poti priti do vladne palače

na kosilo in od tam brž na postajo. Mož se je zavedal, da je za varstvo prestolonasledniške dvojice premalo poskrbljeno.

Franc Ferdinand pa je izrazil željo, da bi pred odhodom še obiskal ranjene v bolnišnici. Major Hoeger, vodja nadvojvodove vojne pisarne, je zahteval, naj se vsi dohodi do bolnišnice zastražijo z vojaškimi kordoni. Predlog ni bil sprejet. Zakaj, še do danes ni pojasnjeno.

Vojvodinja je zahtevala, da bo spremljala moža na obisku ranjencev. Franc Ferdinand se je malo obotavljal.

»Kjer si ti, moram biti tudi jaz«. Na te besede se je vdal. Preden sta vstopila v avto, je na glas pripomnil: »Zdi se mi, da nam je danes namenjenih še par krogel«.

Ta njegova slutnja se je do pičice izpolnila. Skoro nerazumljivo je, kako je mogla tajna napadalna družba zvedeti za spremembo prestolonaslednikovih poti.

Prvi napad na prestolonaslednika se je ponesrečil. Mreža zarotnikov je pa bila tako spretno razpostavljena, da se je zaznamovani moral vanjo zaplesti. Sedem zarotnikov se je postavilo vzdolž poti, ki so jo morali avtomobili po načrtu prevoziti. Vsi črnorokci so bili oboroženi z bombami in samokresi. (Dalje)

11

Zu
naše" a
m
l
a
i
š
eG
u
s
a
r
j
i

Šolska obvestila

Iz Trsta

Ravnateljstvo slovenskega industrijskega strokovnega tečaja v Dolini obvešča učence, da se popravni izpiti začno v ponedeljek, dne 7. sept., ob 8.30 s pisмено nalogo iz slovenščine.

Razpored izpitov si lahko ogledate na šolski razglasni deski.

Ravnateljstvo slovenske višje realne gimnazije v Trstu sporoča, da se zrelostni izpiti v jesenskem roku začno dne 15. septembra s pisμένο nalogo iz italijanščine.

Ravnateljstvo slovenske nižje srednje šole v Trstu (Sv. Jakob) obvešča, da se bodo vsi popravni izpiti pričeli 7. septembra s pisμένο nalogo iz slovenščine.

Obenem sporoča, da se je vpisovanje v vse razrede že pričelo. Vpišete se lahko dnevno od 9. do 12. ure. Učenci, ki imajo popravne izpite, se vpišejo po opravljenem ustnem izpitu.

Vpisovanje na slovenskem učiteljskem v Trstu se je začelo. Trajalo bo do 25. sept. Podrobna navodila daje tajništvo zavoda vsak dan od 9. do 12. ure.

ZA UCITELJE

Na Solskem nadzorništvu v ul. Duca d'Aosta 4, na Solskem nadzorništvu v ul. Frausin 12 in na didaktičnih ravnateljstvih so na vpogled prednostne lestvice za podelitev začasnih učiteljskih mest in suplenc na slovenskih osnovnih šolah za leto 1959/60. Lestvice so razobešene do 10. septembra.

ODBOR ZA PROSLAVO BAZOVISKIH ŽRTEV

pridei v nedeljo, 6. septembra, ob 16. uri na strelišču v Bazovici spominsko svečanost. Na sporedu sta govor in nastop domačega pevskega zbora.

Iz Gorice

SOLSKA OBVESTILA

Na nižji srednji šoli (gimnaziji) in strokovni šoli v Gorici se jesenski izpiti prično 7. septembra ob 8.30. Vrstni red je razviden s šolskih oglasnih desk.

Vpisovanje v nižjo srednjo šolo (gimnazijo) in v strokovno šolo v Gorici se je že pričelo in se zaključuje 25. septembra.

Za vpis je treba izpolniti polo, ki jo da tajništvo, ter plačati v tajništvu 800 lir (za šolsko spričevalo, kolek na spričevalu, zavarovanje pri telovadbi in izletu, šolski kino in še drugo); razen tega je treba plačati na pošti: 700 lir za vpis v I. razred, 550 lir

za vpis v II. ali III. razred. Poštne položnice dobite v tajništvu.

Za vpis v strokovno šolo je treba tudi izpolniti polo ter plačati v tajništvu 600 lir (za spričevalo, zavarovanje pri telovadbi in izletu, šolski kino itd.).

Vsa potrebna pojasnila daje tajništvo.

Ravnateljstvo slovenske višje gimnazije in učiteljske v Gorici sporoča, da traja vpisovanje v vse razrede do 20. septembra.

DUHOVNISKA VEST

Apostolski upravnik msgr. dr. M. Toroš je imenoval solkanskega dekana gospoda Andreja Simsiča za generalnega vikarja. K imenovanju čestitamo!

PORAVNAJTE

NAROČNINO!

Izdaja Konzorcij Novega lista

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20

Telefon 29-477